

فصل پنجم

ویژگی‌های فرهنگی استان اصفهان

(اصفهان پایتخت فرهنگ و تمدن ایران اسلامی)

درس پانزدهم آداب و رسوم مردم استان

«ما شما را از زن و مرد آفریدیم و سپس به شکل گروه‌ها و قبایل متعددی قرار دادیم تا یکدیگر را بشناسید و بدانید که گرمی‌ترین شما نزد خداوند، پرهیزکارترین شماست.»

(سورهٔ حجرات/۱۳)

بیشتر بدانیم

فرهنگ امری اکتسابی است که باید به هر نسل آموخته شود. در همهٔ جوامع آموزش فرهنگ به نسل جدید، با انتقال سنت‌ها، ارزش‌ها، باورها و اعتقادات انجام می‌گیرد که ضمن حفظ بقای آن جامعه، به بازسازی و تغییر آن نیز می‌پردازند. عمومی‌ترین تعریف از فرهنگ، عبارت است از: نحوه و روش زندگی هر قوم و گروه که برای رفع نیازهای اساسی و نظم بخشیدن به زندگی اجتماعی خود، برمی‌گزینند. هر جامعه از طریق فرهنگ، خود را از دیگر جوامع متمایز می‌کند و به هویت^۱ خود و افراد جامعه، شکل می‌دهد.

فرهنگ، مجموعهٔ متنوعی است از عناصر غیرمادی (همهٔ چیزهایی که به‌طور مستقیم از طریق حواس قابل شناخت نیست) شامل: ارزش‌ها، هنجارها، نمادها و ...

با توجه به وسعت و گستردگی فرهنگ، سعی بر آن است که بخشی از آن، با عنوان «فرهنگ عامه»^۲ استان بررسی شود. در هر جامعه، ادبیاتی نانوشته وجود دارد که به‌طور شفاهی، سینه به سینه و طی قرن‌ها از پیشینیان به آیندگان انتقال می‌یابد. ضرب‌المثل‌ها، ترانه‌ها، لالایی‌ها، افسانه‌ها و رفتارهایی چون شیوهٔ غذا خوردن، لباس پوشیدن، برگزاری جشن‌ها و سوگواری‌ها، عناصر تشکیل‌دهندهٔ فرهنگ عامه‌اند.

در گوشه و کنار استان ما نیز آداب و رسوم متنوع و بسیار جالبی وجود دارد که ما علاقه‌مندیم بدانیم مردم در شهر و روستاهای استان ما چگونه زندگی می‌کنند. چه زبان، گویش و لهجه‌هایی بین آن‌ها رایج است؟ چه باورها و اعتقاداتی آنها را به انجام آداب و رسوم خاصی سوق می‌دهد؟ در این درس، تلاش می‌کنیم با چکیده‌ای از این ویژگی‌های فرهنگی در استان اصفهان بیشتر آشنا شویم.

۱- هویت (Identity): مجموعه صفات و ویژگی‌هایی که فرد، گروه و جامعه را از دیگران متمایز می‌کند؛ مانند ایرانی بودن.

۲- فرهنگ عامه (Folklore): در لغت به معنای دانش تودهٔ مردم است و در اصطلاح، به کلیهٔ مفاهیمی که زندگی تودهٔ مردم را از تولد تا مرگ دربر می‌گیرد، گفته می‌شود.

فعالیت گروهی ۱-۵ ✓

آشنایی، حفظ و بزرگداشت عوامل فرهنگی شهر و روستای ما چه ضرورتی دارد؟

زبان^۱، گویش^۲ و لهجه^۳

امروزه در جهان، گویش‌ها و لهجه‌های محلی بیانگر هویت و اصالت بومی مردم هر منطقه است که به تدریج به دلایل مختلفی از جمله استفاده از وسایل ارتباط جمعی و غلبه زبان‌های رسمی داخلی و خارجی این گویش‌ها، در حال فراموش شدن هستند. به همین دلیل در تکلم گویش‌های محلی بین نسل‌ها تفاوت‌های عمیقی به وجود آمده است.

در استان اصفهان متداول‌ترین زبان، همان زبان رسمی یعنی فارسی است. در طول تاریخ، تحت تأثیر عوامل متعدد جغرافیایی، فرهنگی و اقتصادی، صورت‌های متفاوتی از گویش‌ها و لهجه‌ها به وجود آمده‌اند. اغلب این گویش‌ها و لهجه‌ها ریشه در زبان‌های باستانی دوران مادی و پارسی دارد.

زبان‌شناسان بر این باورند که بر مبنای جغرافیایی می‌توان لهجه‌های مرکزی فلات ایران را به چند گروه کلی تقسیم کرد:

(الف) لهجه‌های منطقه کاشان؛ برای نمونه: ایبانه‌ای، جوشقانی، زفره‌ای، کشه‌ای

(ب) لهجه‌های پیرامون شهر اصفهان؛ از جمله: سده‌ای، گزی و اصفهانی

(پ) لهجه‌های نائینی و انارکی با شباهت فراوان به لهجه‌های زرتشتیان یزد

(ت) لهجه خوری در ناحیه خور و بیابانک

علاوه بر لهجه‌های فوق، به زبان و گویش‌های دیگری نیز در استان ما، گفت‌وگو می‌شود که سخنگویان آن محدودند؛ برای

مثال: زبان عبری (یهودیان در محله جوباره اصفهان)، ارمنی و گرجی (در شهر اصفهان، فریدن و فریدون‌شهر) و گویش لری بختیاری

و زبان ترکی قشقایی.

فعالیت گروهی ۲-۵ ✓

چنانچه در محل زندگی شما، گویش یا لهجه‌های محلی وجود دارد، حداقل چهار واژه آن را انتخاب کرده،

جدول زیر را تکمیل کنید (در صورت نیاز، با پرس‌وجو از افراد مطلع آن را کامل کنید) و نتیجه را با نمونه گویش

۱- زبان، یک نظام صوتی قراردادی است که به وسیله گفتار آدمی تولید می‌شود و افراد جامعه آن را برای ارتباط با یکدیگر به کار می‌برند.

۲- گویش، صورت تغییر یافته‌ای از زبان است که برای سخنگویان آن زبان، قابل فهم نباشد. گویش‌ها از نظر آوایی و واژگانی باهم تفاوت بسیار دارند.

۳- لهجه، صورت تغییر یافته‌ای از یک زبان است که برای سخنگویان دیگر آن زبان، قابل فهم نباشد. لهجه‌ها از نظر آوایی و واژگانی باهم تفاوت دارند.

«ابوزیدآبادی» از توابع شهرستان آران و بیدگل مقایسه کنید :

واژه			واژه			واژه			واژه		
گوش محلی ...	ابوزیدآبادی	فارسی	گوش محلی ...	ابوزیدآبادی	فارسی	گوش محلی ...	ابوزیدآبادی	فارسی	گوش محلی ...	ابوزیدآبادی	فارسی
...	اسبَه	سگ	...	کَرگ	مرغ	...	دُت	دختر	...	زَن	زن

افسانه‌ها و متل‌ها^۱

فرهنگ عامه سرشار از حکایت‌ها و قصه‌هاست که به صورت شعر یا نثری آهنگین از بزرگ‌ترها برای کودکان و نوجوانان نقل می‌شده است. محتوای آنها، انواع موضوعات اخلاقی، اجتماعی و تربیتی همراه با طنز و کنایه‌اند. در شهرها، روستاها و خانواده‌های ما در گذشته، بیان داستان یکی از راه‌های مهم ارتباطی پدربزرگ‌ها و مادربزرگ‌ها با نوه‌ها بوده است که علاوه بر سرگرمی و ایجاد ارتباط، آموزنده و جذاب هم بوده است. اغلب این افسانه‌ها و حکایت‌ها با ریشه‌های مشابه فقط با تفاوت‌های اندک در مناطق و نواحی مختلف استان نقل می‌شده است؛ از جمله: افسانه ماه پیشونی، قوزبالاقوز، کلاغ و روباه، خانه هفت در و نمکی، کاوه آهنگر^۲ و ...

ضرب‌المثل‌ها و کنایه‌ها

ضرب‌المثل‌ها، جلوه‌های ارزشمند فرهنگ مردم است که در درون خود رویدادهای تاریخی، تجارب، هنجارها و ارزش‌های جامعه را دربرمی‌گیرد و از نسلی به نسل دیگر انتقال می‌یابد. این جملات به‌طور مختصر و کوتاه با آفریده‌ای از طنز و کنایه، مطالب آموزنده را به‌طور غیرمستقیم به مخاطبان خود انتقال می‌دهد. هرچند از نظر محتوایی اغلب ضرب‌المثل‌ها باهم شباهت دارند ولی در اغلب موارد بنا بر موقعیت جغرافیایی و فرهنگی مردم واژگان و عناصر آن با یکدیگر متفاوت‌اند.

۱- متل، قصه‌های کوتاه با مضامین لطیف، سرگرم‌کننده و آموزنده است.

۲- این افسانه با حفظ اصل موضوع با تغییرات جزئی و گویش و لهجه‌های محلی برای کودکان نقل می‌شده است.

بیشتر بدانیم

به تعدادی از این ضرب‌المثل‌ها با لهجه و گویش محلی اشاره می‌شود:

بُرِگَرِ سَرِ چَشْمَه دَ او آخِرِ (گویش وزوانی از توابع میمه):
 بزگر (بیمار) از سرچشمه آب می‌خورد (کنایه از خودخواهی فرد).
 لُقْمَه قَدِّ دُونَد آرگی (گویش بادرودی):
 لقمه به اندازه دهانت بردار (کنایه از این که حرص و طمع نداشته باش).
 اُوچی گُه یَکیا وَ مَنه گِنْدش دِر گَه (گویش نائینی):
 آب هم وقتی یکجا بماند، گندش می‌افتد (کنایه از ناپسند بودن و فعالیت نکردن).
 دودش دِ چِم خوش آشو (گویش بادرودی):
 دودش به چشم خودش می‌رود (کنایه از ضرر کردن فرد).
 لی لی به لالای کسی گذاشتن (کنایه اصفهانی):
 بیش از حد با کسی مدارا کردن.

فعالیت گروهی ۳-۵

شما نیز می‌توانید به کمک بزرگ‌ترها، تعدادی از ضرب‌المثل‌هایی را که در محل زندگی شما رایج است، تهیه کنید (بکشید با گویش و لهجه محلی در کلاس ارائه دهید).

بیشتر بدانیم

ترانه‌ها: ترانه‌ها در فرهنگ جایگاه ویژه‌ای دارند؛ زیرا ترانه‌ها به عنوان گنجینه‌های ارزشمند و سندهای معتبری محسوب می‌شوند که احساسات و باورهای سیاسی، اجتماعی، مذهبی و عاطفی مردم را نسبت به موضوعات مختلف فردی و اجتماعی بیان می‌کنند؛ برای نمونه، به ترانه‌ای که کودکان در «بازی عموزنجیرباف» می‌خوانند، اشاره می‌شود:

فردی در وسط دیگر بچه ها، می خواند و بقیه، هم صدا به او پاسخ می دهند.

عموزنجیرباف؟ بچه ها : بله!

زنجیر مرا بافتی؟ بچه ها : بله!

پشت کوه انداختی؟ بچه ها : بله!

بابا اومده! بچه ها : چی چی آورده؟ ...

این تصنیف نیز در گذشته در سال های قحطی و پس از آن در نجف آباد بر سر زبان ها بود که بیانگر اوضاع نامناسب اقتصادی و اجتماعی است.

دستبندی دونه دونه دادم به پنبه دونه

ای سال برنگردی تو که با ما همچین کردی با دیگران چه کردی؟

لالایی ها : لالایی ها، بخشی از ادبیات شفاهی سرزمین ماست که در کنار افسانه ها و قصه ها در گذشته کاربرد بسیار داشته است. لالایی، آوازی است که مادران برای خواباندن کودک شیرخواره می خوانند. لالایی نخستین ارتباط کلامی و رابطه همسخنی مادر با کودک است که برای هردو، این موسیقی آهنگین، موجب آرامش جسم و روح مادر و کودک می شود. در مناطق مختلف استان اصفهان، لالایی و دوبیتی های محلی، به طور خودجوش توسط زنان و مردان با ذوق در وزن های ساده سروده شده است.

شکل ۱-۵- لالایی و انتقال فرهنگ

وجود کودک تا آن جا برای مادر عزیز و با ارزش است که نه تنها با جان و دل از او مراقبت می کند بلکه از خدا

و بزرگان دین هم یاری می خواهد :

تو را مولانا نکه داره

لالا لالایی گهواره

لا لا لا خدایارت رسول الله نگهدارت
نگهدار سرو جانت جان مادر به قربانت
برخی لالایی‌ها بیان دردها و رنج‌ها و سفر پدر و گله از روزگار است (بخشی از لالایی گلپایگان):
لا لا لا گل نعنا بابات رفته به کوه تنها
از این صحرا به اون صحرا مرا بردند سوی صحرا
بخواب ای مونس روح و روانم بخواب ای بلبل شیرین زبانم ...

بازی‌های محلی: هر کودک و نوجوانی، نیازمند تفریح و بازی است. بازی‌ها باید بتوانند مهارت‌های لازم جسمانی، روانی و اجتماعی را برای زندگی آینده فرد فراهم کنند. در گذشته نه چندان دور، به جای بازی‌های جدید رایانه‌ای (کامپیوتری) امروز (با ماهیتی خشن و منفعل)، بازی‌های متعددی وجود داشت که کودکان و نوجوانان طی این بازی‌ها، ضمن تفریح، توانایی‌هایی را نیز کسب می‌کردند؛ از جمله: مهارت هم‌زیستی، احترام به قوانین، شادابی و تحرک، احترام به جمع، تقویت مهارت ارتباط برقرار کردن با دیگران و کسب مهارت ایفای نقش‌های آینده در زندگی.

در استان اصفهان نیز بازی‌های متعدد و تقریباً مشابهی در همه روستاها و شهرها اجرا می‌شده است. این بازی‌ها در عین انعطاف‌پذیری زیاد، بعضی آرام و بعضی پرتحرک بودند که به اقتضای شرایط زمان و مکان حتی با همراهی بزرگ‌ترها، به اجرا درمی‌آمد؛ از جمله: بازی به‌قل دو قل، تخم‌مرغ بازی، الک دولک، گرگم و گله می‌برم، هفت‌سنگ، طناب‌کشی و ...

شکل ۲-۵- بازی‌های دسته‌جمعی

ویژگی‌های فرهنگی استان

نمایش‌های محلی: نمایش‌های آئینی از زمان‌های گذشته در سرزمین ما مورد توجه بوده است. این نمایش‌ها را می‌توان در دو گروه کلی بررسی کرد:

الف) تعزیه و روضه‌خوانی: از مهم‌ترین انواع ارتباطات سنتی و هنرهای نمایشی است که در آن، ترکیبی از هنرها، آداب و عناصر مختلف به کار گرفته می‌شود. تعزیه در لغت به معنای «سوگواری و یاد بود عزیزان در گذشته» است و در اصطلاح، به نوعی نمایش مذهبی و آداب و رسوم خاص اطلاق می‌شود که متناسب با شرایط خاص تاریخی، یادآور ظلم و جور حکام وقت، یادآور ستمکاری‌ها به امام حسین (ع) و یاران اوست. مضمون تعزیه، رویارویی دو نیروی خوب و بد، نور و ظلمت است. در تمام روستاها و شهرهای استان اصفهان، تعزیه به مناسبت‌های مختلف انجام می‌گیرد. در همه جای استان اصفهان به ویژه دههٔ محرم، این مراسم با شور و علاقهٔ وافری اجرا می‌شود؛ برای نمونه می‌توان از مراسم نخل‌گردانی و تعزیهٔ روستای ایبانه، و انواع دیگر نمایش‌های شهر نیاسر، بادرود، خوانسار، خمینی‌شهر و خوراسگان نام برد.

شکل ۳-۵- مراسم سوگواری حضرت امام حسین (ع) - آران و بیدگل

شمایل گردانی نیز از پر رونق‌ترین اشکال نمایش‌های آئینی است که طی آن، وقایع مذهبی به ویژه قیام امام حسین (ع) و یارانش توسط شمایل گردانی، روی منبر یا در صحن حرم‌ها، امامزاده‌ها همراه با نوحه‌خوانی و سینه‌زنی نمایش داده می‌شود. شمایل گردانی نیز با گسترش رسانه‌های تصویری به ویژه تلویزیون، به شدت از اهمیت آن کاسته شده است.

ب) نقالی و پرده‌خوانی: از جذاب‌ترین و قدیمی‌ترین نمایش‌های سنتی است که سابقهٔ آن به قبل از اسلام هم می‌رسد. نقالی را «نقل یک واقعه یا قصه به شعر یا به تثر با حرکات حالات و بیان مناسب در برابر جمع» تعریف کرده‌اند. نقالی در ایران را به سه نوع «نقالی

پهلوانی و حماسی»، «نقالی مذهبی» و «نقالی تفریحی» می‌توان تقسیم کرد. از مهم‌ترین آن‌ها، نقالی پهلوانی و حماسی، شاهنامه‌خوانی و قصه‌خوانی است که در آن داستان‌های منظوم شاهنامه فردوسی با صدای رسا و گرم، همراه با حالات و حرکات مختلف چهره و دست برای تماشاگران نقل می‌شود.

شکل ۴-۵- برده‌خوانی

فعالیت گروهی ۴-۵ ✓

به‌نظر شما، حفظ و بزرگداشت مراسم مذهبی «تعزیه»، برای حفظ فرهنگ ملی - مذهبی ما چه ضرورتی دارد؟

نوع پوشش سنتی مردم استان اصفهان

نوع و چگونگی پوشش هر جامعه‌ای از ویژگی‌های خاص فرهنگی آن جامعه محسوب می‌شود. اعتقادات، باورها، عوامل جغرافیایی، تاریخ و اجتماعی بر نوع پوشش افراد جامعه تأثیر فراوان دارد.

ویژگی‌های فرهنگی استان

شکل ۵-۵- لباس زنان و مردان اصفهانی (۱۵۰ سال قبل)

از مهم‌ترین ویژگی‌های پوشش سنتی مردم، می‌توان با توجه به رعایت پوشش بدن، تولید محلی تن‌پوش‌ها، سادگی، زیبایی، رنگارنگی، رعایت پاکیزگی، تناسب با ویژگی‌های آب و هوایی منطقه، اشتغال تعداد زیادی از افراد به امر تهیه و تولید پوشش و تن‌پوش‌ها، تنوع آنها و ... اشاره کرد. در استان ما، پوشش و لباس از اهمیت زیادی برخوردار است ولی با گذشت زمان، پوشش سنتی کمتر به کار می‌رود.

لباس سنتی مردم ایبانه^۱: این نوع لباس بیانگر ویژگی‌های جغرافیایی، باورها، اعتقادات و ویژگی‌های فرهنگی مردم این قسمت از استان است که ریشه در اعماق تاریخ ایرانیان دارد و نشانگر سنت‌های زیبای ایران باستان است.

شکل ۵-۶- لباس سنتی مردم ایبانه

۱- ایبانه، این روستا در ۴۰ کیلومتری شمال غربی نطنز و ۷۰ کیلومتری جنوب کاشان در دامنه کوه کرکس واقع شده است. روستای ایبانه، از نظر معماری، تاریخی و فرهنگی در ایران از اهمیت خاصی برخوردار است.

چادر سفید و رزنه: پوشیدن چادر سفید، مشخصه منحصر به فرد شهر و رزنه است. گفته می‌شود که پوشیدن چادر و لباس سفید در این منطقه، دلایل تاریخی و جغرافیایی دارد: اغلب زنان و دختران این شهر به شیوه نیاکان خود، از چادر سفید استفاده می‌کنند. شرایط آب و هوایی منطقه، شغل کرباس‌بافی، کشت و کار پنبه و در دسترس نبودن پارچه‌های شهری در گذشته، از عوامل مؤثر در وجود این سنت است.

شکل ۷-۵- پوشش زنان و رزنه

فعالیت گروهی ۵-۵ ✓

آیا در محل زندگی شما پوشش محلی خاص وجود دارد؟ مشخصات این لباس چه ارتباطی با محیط جغرافیایی و فرهنگی شما دارد؟ تصاویری از آن تهیه کنید.

نگاهی اجمالی به برخی مراسم خاص در استان اصفهان

در همه جوامع از نشانه‌های حیات و بالندگی آن، وجود مراسمی است که ریشه در باورها و اعتقادات دارد. در جامعه، شهر و روستاهای ما نیز در عین مراسم مشابه با سایر مناطق به دلایل اعتقادی، تاریخی، جغرافیایی و اقتصادی، مراسم خاصی وجود دارد که لازم است علاوه بر آشنایی با این سنت‌ها و آگاهی از اهداف انجام آن، در برگزاری آن‌ها نیز مشارکت داشته باشیم و در بزرگداشت آنها کوشا باشیم.

در این قسمت به برخی از مراسم مذهبی - ملی در سطح استان اشاره می‌شود.

الف) مراسم نخل‌بندان (نخل‌گردانی)^۱: مردم در تمام استان اصفهان برای مراسم مذهبی به ویژه «عاشورا» اهمیت ویژه‌ای قائل‌اند و از اول محرم، یکپارچه سیاهپوش می‌شوند. مراسم عزاداری به صورت هیئت‌های زنجیرزنی، سینه‌زنی و روضه خوانی برپا می‌شود و در روز «عاشورا» به اوج خود می‌رسد.

نخل همراه با دسته‌های زنجیرزن، در شهر و روستا و در مکان‌های متبرک و امامزاده‌ها به گردش درمی‌آید؛ برای مثال در «خور و توابع آن» در روز ششم محرم، دو عَلم زینت داده می‌شود که با پارچه‌های رنگی و دستمال ابریشمی سیاه یزدی آراسته می‌شود و روزهای بعد نیز در مواردی، پوشش عَلم‌ها را تغییر می‌دهند.

شکل ۸-۵- مراسم نخل‌گردانی

ب) مراسم چاووشی: در گذشته، هنگام عزیمت یا بازگشت افراد از عتبات عالیات، مشهد و سفر حج، مراسم چاووشی برگزار می‌شد. چاووشان کسانی بودند که با آداب خاصی با قرائت اشعار و ادعیه مردم و زائران را از برنامه سفر مطلع می‌کردند و عموم مردم نیز با تکرار کلمه یا جملاتی، او را همراهی می‌کردند. از مهم‌ترین پیامدهای این رفتار اجتماعی اطلاع‌رسانی، تقویت حس جمعی، انجام گروهی و همدلی است؛ برای نمونه می‌توان به نمونه چاووشی مردم

۱- قدمت مراسم نخل‌گردانی یا نخل برداشتن به دوره صفویه می‌رسد. نخل به منزله تابوت امام حسین (ع) بوده و بیانگر این نیت است که اگر ما در روز عاشورای سال ۶۱

هجری در کنار تو نبودیم، در سالروز شهادت تو، بیکر پاکت را تشییع می‌کنیم.

«بادرود» اشاره کرد که این اشعار از زمان قاجار به بعد رایج شده است.

خرّم دلی که منبع آنهار کوثر است کوثر کجا ز دیده پراشک بهتر است

نام حسین و کرب و بلا، هر دو دلرباست نام علی اکبر از آن دل رباتر است

رفتم به کربلا به سر قبر هر شهید دیدم که مرقد شهدا، مشک و عنبر است

پ) مراسم دعای باران : مردم استان اصفهان از گذشته‌های دور، به دلیل وضعیت آب و هوایی و کافی نبودن بارندگی با مشکل کم آبی روبه‌رو بوده‌اند؛ از این رو، در سال‌های کم بارش، جهت نزول باران، مردم طی مراسمی خاص در مساجد و امامزاده‌ها، با دعا و ختم قرآن از خداوند کریم درخواست «باران» می‌کنند. همچنین در این مراسم از حیوانات اهلی قربانی می‌کنند و بین مردم آس نذری پخش می‌کنند. این مراسم با آداب خاصی، برگزار می‌شود.

ت) مراسم ماه مبارک رمضان : ماه مبارک رمضان دارای آداب و احترام خاصی نزد مردم است که دربرگیرنده رسم‌های متعددی است؛ از جمله، رؤیت ماه نو، پیشواز ماه روزه رفتن، ختم قرآن، مراسم توسل به ائمه اطهار، شب قدر و افطاری دادن. قبل از کاربرد رادیو و تلویزیون، «سحرخیزی» از اهمیت خاص برخوردار بود؛ از این رو، یک ساعت قبل از بیدار شدن در سحر، صدای آوای طبلی شنیده می‌شد و افرادی که قصد تهیه غذا برای سحر داشتند، بیدار می‌شدند.

ث) مراسم از عید نوروز تا سیزده نوروز : با پایان فصل سرما و آغاز بهار، مردم ما در تمام نقاط، جشن می‌گیرند. قبل از تحویل سال جدید، مراسم به اشکال و آداب مختلف انجام می‌گیرد؛ از آن جمله است : چهارشنبه‌سوری، قاشق‌زنی، خانه‌تکانی و سبزه سبز کردن. هنگام تحویل سال، اکثر مردم به زیارت امامزادگان و اهل قبور می‌روند و مشغول خواندن دعا می‌شوند و بعد، همراه اعضای خانواده و بزرگ‌ترها درکنار سفره هفت‌سین که خود آداب خاصی دارد، می‌نشینند. بعد از آن مردم جهت انجام دید و بازدید به خانه روحانی، سید محله یا روستا و بزرگ‌ترهای فامیل می‌روند. در این ایام، مردم با شیرینی و آجیل از هم پذیرایی کرده، به یکدیگر هدیه می‌دهند و سال خوبی را برای هم آرزو می‌کنند.

شکل ۹-۵- سفره هفت‌سین

ویژگی های فرهنگی استان

روز سیزده فروردین نیز مردم سبزه سفره هفت‌سین را از خانه بیرون می‌برند. این روز، روز بزرگداشت و احترام به طبیعت است و تا پایان روز، افراد خانواده و فامیل در کنار هم در دشت و سبزه‌زار ساعتی را می‌گذرانند.

ج) مراسم گلاب‌گیری: گلاب‌گیری در قمصر، برزک، نیاسر، جوشقان و کاشان از قدمتی دیرینه برخوردار است که این، خود از رواج کاشت گل محمدی در این منطقه خیر می‌دهد و نسل به نسل از گذشتگان به فرزندان انتقال یافته است.

شکل ۱۰-۵- گلاب‌گیری (قمصر کاشان)

آیا می‌دانید

در اول ماه شعبان، هر سال داخل کعبه با گلاب ناب قمصر کاشان شسته می‌شود.

ج) مراسم قالی‌شویی «مشهد اردهال»: اردهال به علت شهادت حضرت سلطان علی، فرزند امام محمدباقر(ع)، در این محل به «مشهد اردهال» معروف شده است؛ به سبب حرمت تخته‌ای قالی که پیکر امامزاده علی را ابتدا روی آن قرار دادند و بعد به جای پیکر او غسل دادند، اصطلاح «مشهد قالی‌شویان» نیز مشهور است. در سیزدهم پاییز هر سال، نمایش آیینی قالی‌شویان که بیانگر اعتقاد خالصانه مردم منطقه به خاندان اهل بیت است، با شور و هیجان وصف‌ناشدنی انجام می‌گیرد.

شکل ۱۱-۵- مراسم قالی‌شویی - مشهد اردهال

یکی از جاذبه‌های گردشگری فرهنگی در هر محل، مراسم آیینی است که هر ساله می‌تواند افراد زیادی را به سوی خود جلب کند.

تحقیق کنید

علت ورود حضرت سلطان علی، فرزند امام محمد باقر (ع)، به ایران چه بود و آن حضرت چگونه شهید شد؟

فعالیت گروهی ۵-۶

در محل زندگی شما یا در مجاور آن، چه مراسم آیینی خاصی انجام می‌گیرد؟ چرا حفظ و بزرگداشت این مراسم حائز اهمیت است؟

نقش فرهنگ یاریگری در زندگی مردم استان اصفهان

همکاری و همیاری از ویژگی‌های مهم جوامع سنتی است. جامعه سنتی ما در گذشته و حال برای مقابله با دشواری‌های زندگی اجتماعی و به دلایل فقر اقتصادی، نبود امنیت، شرایط جغرافیایی سخت و تأکید اسلام بر تعاون و یاری رساندن موجب شده است که مردم ما در شهرها، روستاها و ایل و طوایف، در زمان‌های طولانی هر چه بیشتر به هم وابسته شوند. فرهنگ تعاون و یاریگری در همه ابعاد زندگی مردم استان ما نیز قابل توجه است. در این قسمت، به چند نمونه از فعالیت‌های اقتصادی (تولیدی) مبتنی بر «یاریگری» اشاره می‌شود:

لایروبی و جشن‌های پایان لایروبی قنات، مراسم آب‌خواهی (قربانی و نثار هدایا برای قنات و چشمه)، مراسم طلب باران، جوی‌کشی و جوی‌روبی و برداشت محصول، از جمله این فعالیت‌های گروهی است.

بیشتر بدانیم

همکاری و تعاون در بین مردم: تعاون و همکاری در همه ابعاد زندگی اجتماعی ما مشهود است؛ به ویژه در زندگی ایلی، شهری و روستایی. در آماده کردن زمین و آب (لایروبی، جوی‌روبی، ساختن قنات، ساختن

ویژگی‌های فرهنگی استان

بند و سد، بیل زنی، در کاشت (نشاکاری، نهال کاری و ...)، در برداشت (پنبه چینی، غوره چینی، میوه چینی و ...) و اجرای مراسم خاص (پختن آش نذری، پختن نان، مراسم دعای باران، برگزاری مراسم جشن‌ها چون نیمه شعبان، عید سعید فطر، مراسم ازدواج، آیین‌های سوگواری از جمله دهه عاشورا، سوگواری عزیزی از دست رفته و ...).

هرچند با مکانیزه شدن کشاورزی و صنعتی‌تر شدن جامعه، این مراسم کمرنگ شده ولی همیاری و تعاون همچنان در فرهنگ ایرانی - اسلامی ما از اهمیت خاصی برخوردار است.

شکل ۱۲-۵- لایروبی جوی‌های آب نمونه‌ای از همکاری اهالی با یکدیگر - سمیرم

خانواده در استان

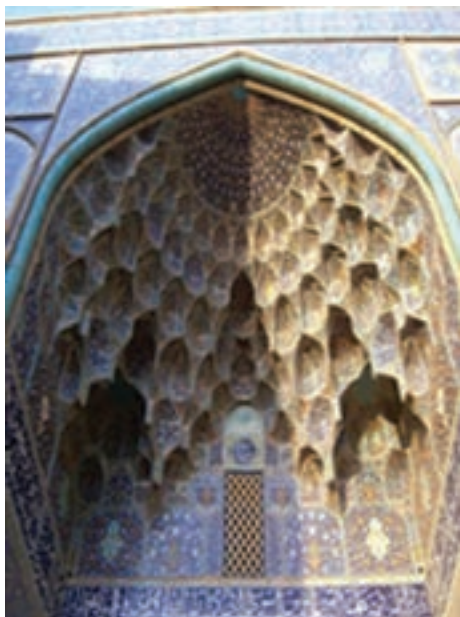
خانواده یک واحد اجتماعی است که از طریق ازدواج یا فرزندپذیری شکل می‌گیرد. خانواده محل اصلی حفظ و انتقال ارزش‌ها، هنجارها و سنت‌های اجتماعی است. پیوند بین دو خانواده، از طریق ازدواج معمولاً همراه با آداب و رسوم و آیین‌های خاصی است.

شکل ۱۳-۵- خانواده

جلوه‌هایی از فرهنگ استان

فرهنگ استان اصفهان هرچند بخشی از فرهنگ جامعه ایرانی است ولی دارای ویژگی‌های خاص خود نیز است. فرهنگ غنی اصفهان از گذشته تاکنون، آثار هنری قابل توجهی را در زمینه‌های متعدد به خود اختصاص داده است؛ از جمله: سبک معماری، موسیقی و ساخت آلات موسیقی (اتاق موسیقی در عمارت عالی قاپو)، بافت فرش دستباف، گلیم و عبا (نائین، نجف‌آباد و کاشان) و پارچه‌های نخی (خور و ورزنه)، تهیه انواع سفال و کاشی (شهرضا) و سایر صنایع دستی و سوغات منحصر به فرد. روستاها و شهرهای استان ما، همه بیانگر جلوه‌های بیرونی فرهنگ استان‌اند.

شکل ۱۵-۵- معماری و فرهنگ

شکل ۱۴-۵- صنایع دستی و فرهنگ

فعالیت گروهی ۵-۷ ✓

سؤالات زیر را پاسخ دهید:

منطقه‌ای که شما در آن زندگی می‌کنید، در کدام یک از زمینه‌های هنری، شهرت دارد؟
در مورد اهمیت اثر هنری، محل زندگی خود از نظر اشتغال‌زایی، پرکردن اوقات فراغت، شکوفا کردن خلاقیت
و ... چند جمله بنویسید.